

Lausunto Perttu Vartiaisen kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikkaa koskevasta selvityksestä

MH § 30

Perttu Vartiaisen selvitys: Suomi tarvitsee kaupunki- ja maaseutupolitiikkaa

Elinkeinoministeri Jan Vapaavuoren asettama selvitysmies, professori Perttu Vartiainen jätti kansallisen aluepolitiikan kehittämisestä raporttinsa 19.12.2014. Selvityksen tarpeellisuutta perusteltiin TEM:n toimeksiannossa mm. elinkeinorakenteen muutoksilla ja niukkenevilla aluekehittämisresursseilla. Toimeksiannossa pidettiin tärkeänä alueiden erilaisten vahvuuksien hyödyntämistä ja verkottumista koko maan kehityksen turvaamiseksi.

TEM on pyytänyt selvityksestä lausuntoa 2.2.2015. Lausunnonantajia pyydettiin erityisesti arvioimaan selvityksessä esitetyt johtopäätöksiä (joita on 8 kappaletta) ja toimenpide-ehdotuksia (joita on 19 kappaletta), mm. strategisista painopistevalinnoista, yhteistyön kehittämisestä, organisoinnista ja tarvittavista lainsäädännön muutostarpeista.

Lausunnot on pyydetty toimittamaan viimeistään 13. maaliskuuta 2015 mennessä sähköpostitse osoitteeseen kirjaamo@tem.fi. Linkki selvitykseen on:
http://www.tem.fi/files/41772/Vartiainen_TEMrap_29_2014_web19122014.pdf

Kainuun liitto esittää raportista seuraavan lausunnon:

Yleisellä tasolla Kainuun liitto pitää selvitystä selkeänä, analyttisenä, tiiviinä ja oikeaan osuvana. Selvitysmiehen johtopäätös näkyy jo selvityksen otsikossa, jossa maaseutu- ja kaupunkipolitiikan tarpeellisuus Suomessa on ilmaistu. Selvitysmiehen mukaan tietty kaupunki- ja maaseutupolitiikan eriyttäminen on tarpeen, koska raportin korostamassa paikkaperusteisessa kehittämisessä tarvitaan, eri näkökulmia ja politiikkoja (esim. EU:n rakennerahastoja) yhdyntävän näkemysten lisäksi, konkreettisia, eri paikkakunnille ja alueille räätälöityjä ratkaisuja. Myös Kainuun maakuntaohjelma 2014–2017 ja sen toteuttaminen perustuvat aluelähtöisen, paikkaperustaisen kehittämisen ideaan, jossa koko maakunnan alueen erilaiset vahvuudet hyödynnetään tehokkaasti ja viisaasti.

Johtopäätöksissä korostuu paikkaperusteisen kehittämisen idea – kansallisen kehittämisen vastinparina ja vastavoimana. Selvitysmiehen (johtopäätös 1) mukaan ”*aluekehittäminen on välttämätöntä ko-*

ko Suomen ja viime kädessä kansainvälisen kilpailukyvyn kannalta. Kehittämisen ensisijainen tarkoitus on koko maan erilaisten vahvuuksien hyödyntäminen ja mobilisointi. Toissijaisena tarkoituksena on tasoittaa kehityksen eroja ja ratkoa paikallisia ongelmia.” Tämän takana on ajatus, että kehittämisen näkökulmana tulee olla koko maan voimavarojen hyödyntäminen eikä perinteinen koko maan asuttuna pitäminen – näkökulman muutos ”perinteiseen” aluepoliittiseen ajatteluun on selvityksessä selvä, mikä on Kainuun kannalta jopa hieman huolestuttava, koska nykyinen laaja yhteiskuntapolitiikka (esim. valtion voimakkaasti Kainuusta vähentämät työpaikat) ei tue alueita ja alueiden elinvoimapolitiikkaa tasapuolisesti. Kansainväliseen kilpailuun tähtäävä elinvoimapolitiikka on hyvin erilaista eri alueilla.

On selvää, että kansallisella ja EU-politiikalla pyritään tukemaan toisiaan ja niitä molempia tarvitaan myös niiden omissa rooleissaan, koska alueelliset tarpeet ja kohderyhmät vaihtelevat suuresti (johtopäätös 2 ja 3 sekä 4). Selvitysmiehen (johtopäätös 5) mukaan ”Maakuntaohjelma ja sen toimeenpanosuunnitelma tarjoavat periaatteessa toimivan välineen EU-ohjelmien yhteensovittamiseen kansallisen, maakunnallisen ja paikallisen kehittämisen näkökulmista. Nykyisissä ohjelmissa ja suunnitelmissa kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikan teemat todetaan, mutta ne jäävät strategisesti toissijaiseen asemaan.” Johtopäätös on oikea, mutta tilanteen korjaaminen vaatii aidosti integroitua maakunnallista kehittämistä ja sen maakunnallista ohjelmointia – myös rahoituksen allokoinnin, jako-oikeuksien ja rahoitusvälineiden osalta.

Selvitysmiehen mukaan (6. johtopäätös) ”Paikkaperustaisen aluekehittämisen ohjelmissa tulisi nykyistä selkeämmin fokusoitua muutamaasiin kansallisesti merkittäviin teemakokonaisuuksiin. Uuden aluekehityslainsäädännön mukainen aluekehityspäätös ja siinä asetettavat valtakunnalliset alueiden kehittämisen painopisteet tarjoavat tähän periaatteessa toimivan välineen.” Em. johtopäätös kertoo lähinnä valtakunnallisen aluepolitiikan ongelmallisesta sektoriohjauksesta ja ”siilomaisuudesta” sekä tämän vallankäytön heijastumisesta aluetasolle. Tilannetta on kärjistänyt valtion aluehallinnon hallinnonala kerrollaan tehty uudistus ja osaoptimointi, joka on aiheuttanut kitkaa maakunnallisessa ja paikallisessa kehittämistyössä.

Selvityksessä (7. ja 8. johtopäätös) korostetaan, oikeaan osuvasti, kuntien keskeistä tehtävää alueen elinvoimaisuudesta ja kehittämisestä sekä toimivasta yhdyskuntarakenteesta ja maankäytöstä huolehtimisessa. Haaste korostuu erityisesti Kainuun kaltaisilla alueilla, jossa muita paikallisia kehittäjätahoja ei maakuntakeskuksen ulkopuolella juuri ole. Näin ollen erilaisten ei julkisten toimijoiden ja yritysten roolin varaan on lähes mahdoton rakentaa, nykyisillä säännöksillä ja kriteereillä toimivaa, aluekehittämistyötä. Näin ollen myös oma-

rahoitusta kumppanuuden ja sitoutumisen indikaattorina tulee käyttää harkiten aluekehitystyössä, koska se rajaa entisestään kehittäjäjoukkoa maaseutumaisilla alueilla.

Ehdotukset ovat linjassa johtopäätösten kanssa ja pääosin hyväksyttäviä. Kainuun liitto haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

Kaupunki- ja innovaatiopolitiikkaa on laajennettava koskemaan vähintään kaikkia maakuntakeskuksia. Tämä tukisi paikkaperusteisen aluekehittämisen ideaa ja erityisesti osaamisverkostojen linkittymistä yliopistokaupunkeihin ja muihin valtakunnallisiin kehittäjätahoihin.

Keskittämis- tai tiivistämispolitiikalle täytyy olla myös vaihtoehtoja. Erityisesti keskittyvästä osaamisen kehittämisestä on varioitava toimintamalleja ja -rakenteita, joilla voidaan huolehtia myös maaseutu- maisten alueiden kehittämisestä (esim. uudet luonnonvarakeskukset, yliopistokeskukset ja ammattikorkeakoulut). Esimerkiksi Kainuun kehittämisen painopisteistä biotalous ja matkailu vaativat uudenlaisen osaamisen paikallista kehittämistä – hajautettua kehittämismallia ja erilaisia kokeiluja.

Kainuun liitto pitää eri politiikkojen koordinoinnin ohjaamisen parantamista hyvänä, mutta erilaisten hierarkkisen työryhmäviritysten rakentamista valtakunnan tasolla byrokraattisena lähestymistapana. Maakuntatasolla yhteensovittaminen tehdään luontevasti maakuntaohjelmissa ja sen toimeenpanossa (ns. TOPSU:ssa). Tämä edellyttää kuitenkin maakuntatasolla joustavien resurssien turvaamista (erityisesti maakunnan kehittämisrahan palauttamista keinovalikoimaan). Selvittäjä pitää perusteltuna turvata kansallisen aluekehittämisen määrärahat vähintään vuoden 2014 tasolla, jota Kainuun liitto pitää riittämättömänä: maakunnallisten aluekehitysviranomaisten työkalut (em. maakunnan kehittämisraha) on palautettava.

Kainuun liiton mielestä aluepolitiikassa on jatkossakin tärkeää edistää ja rahoittaa paitsi koko maan taloudellista ja sosiaalista kehitystä myös alueiden lähtökohdista määriteltyä elinvoiman kehittämistä siten, että päätöksenteko ja resurssit ovat lähellä kehittäjätahoja. Aluehallinnon uudistuksessa on tämä paikkaperusteinen kehittämismalli hyvä pitää ohjenuorana.

Lisätietoja asiasta antaa maakuntajohtaja Pentti Malinen, puh. 044 797 0197 sekä aluekehitysjohtaja Heimo Keränen, puh. 044 410 0741 tai sähköpostitse osoitteella etunimi.sukunimi@kainuu.fi.

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus päättää antaa Työ- ja elinkeinoministeriölle esittelytekstissä mainitun mukaisen lausunnon.

Maakuntahallitus:

Hyväksyi.
